

PAPER DETAILS

TITLE: Ulus Karakteri ve Edebiyat: Ulus Karakterinin Edebi Ürünlerine Yansimasi

AUTHORS: Hasan Hüseyin MUTLU

PAGES: 372-389

ORIGINAL PDF URL: <https://www.anadiliegitimi.com/tr/download/article-file/226759>

Ulus Karakteri ve Edebiyat: Ulus Karakterinin Edebi Ürünlerine Yansıması

Hasan Hüseyin MUTLU¹

Öz

Bir toplumu oluşturan, toplumu millet yapan unsurlar hiç şüphesiz sahip olduğu maddi ve manevi değerleridir. Kültür, dil ve edebiyat bu değerlerin başlıcalarıdır. Bu değerler milleti oluşturmalarının yanı sıra milleti bir arada tutar, geçmiş geleceğe aktarır. Kültür, dil ve edebiyat birbirinden bağımsız düşünülemez ve incelenemez. Birbiri içine geçmiş çok sıkı bir bağı vardır. Edebiyat bu unsurlar içerisinde dilin ürünü, aynı zamanda kültürle birlikte dilin taşıyıcısıdır. Bunula birlikte edebiyat hem bir milletin tarihinin hem de karakterinin aynasıdır. Dolayısıyla bir milletin manevi özelliklerini edebiyatında görebiliriz. Edebiyat milletin en güzel değerlerini yansıtır, nesilden nesile aktarır. O halde bir milletin geçmişini, değerlerini, özelliklerini edebiyatında bulabiliyorsak yetiyecek nesil de bu değerler üzerine inşa edebilir; edebiyat aracılığı ile milli ve manevi değerlerine bağlı bir nesil yetiştirebiliriz. Bu bağlamda edebiyat bir milletin ana dili ve karakterinin şekillenmesinde de en önemli araçtır. Bu çalışmada edebi ürünlerin milli karakteri ne ölçüde yansıttığı ve bireylere manevi değerleri hangi yolla ve nasıl verilmesi gerektiği üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Dil, kültür, edebiyat, karakter, ulus

The Nation Character and Literature: The Reflection of National Characteristics on Literal Works

Abstract

There is no doubt that the factors which turn a community into a nation are its moral and material values. Culture, language and literature are prior in these values. In addition to the creation of the nation, these values keep communities together and transfer past to future. Culture, language and literature cannot be interpreted and examined separately. In the scope of these factors, literature is the production of language, and at the same time, together with culture it is the carrier of the language. In addition, literature is the mirror of both a nation's history and character, and the moral features of a nation can be observed in its literature. In that case, if a nation's past, values and specialties can be observed on its literature, we can raise new generations along with this approach, and we can raise new generations who are attached to national and moral values. In this context, literature is the most effective tool on the development of a nation's mother language and characteristics. This study will examine to what extent the literal works reflect national characteristics and through which way moral values will be transferred to individuals.

Key Words: Language, Culture, Literature, Characteristics, Nation

¹ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Aksaray İl Milli Eğitim Müdürlüğü E-posta: hasanhuseyinmutlu@hotmail.com

Giriş

Edebiyat bir milletin geçmişinin kaynağı; acılarının, sevinçlerinin, kahramanlıklarının ve bunun gibi birçok yaşantısının yazılı ve sözlü ürünlerinde tekrar hayat bulduğu, söze ve yazıya döküldüğü çok geniş bir alan ve bir milletin yaşantısının en büyük kütüphanesidir.

Edebiyat aynı zamanda bir milletin tarih vesikalarıdır. Bir milletin tarih süreci içinde nasıl bir yol tuttuğunu, hangi uluslarla yakın etkileşim içinde bulunduğunu, hangi dillerle iletişime girdiğini; acılarını, hüznlerini, sevinçlerini, zaferlerini, yıkımlarını, dinsel inanışlarını ve bu gibi birçok yaşantısını analiz etmek ve belirlemek istiyorsak o milletin edebi ürünlerini incelememiz yeterli olacaktır. Nitekim insanlar yaşadığı her olayı, düşünce ve duygularını sözlü yazılı ürünlere yansıtmışlar ve bunlar halk türküleri, şiirleri, hikâye ve masalları olarak karşımıza çıkmıştır. Bu ortak ürünler insanları ortak bir yapıda büyütür, olgunlaştırır; bir arada tutar ve birbirine bağlar. Bir arada yaşayan insanların bir millet olmasını sağlar.

Karahan'a göre (1992) edebiyat iki şekilde tanımlanabilir. İlki geniş anlamda bir milletin kültürel nitelikteki tüm yazılı eserlerini içine alan bir yazın alanıdır ki bu alana matematik, coğrafya, tıp v.b gibi kültürel unsur taşıyan tüm araştırmalar girmektedir. İkinci olarak daha dar çerçevede şekil ve muhteva bakımından sanatkarane bir amaç gözetilerek vücuda getirilmiş, okuyucuya zevk ve heyecan veren, duyguları yoğunlaştıran güzel eserleri diye tarif edilebilir.

Güzel (2005)'e göre edebiyat kavramı tarih içerisinde sadece estetik yönüyle algılanmamalı, aynı zamanda içerisinden çıktığı toplumun kültürünü hem aynı dönemde diğer toplumlara, hem de ait olduğu milletin doğacak nesillerine aktarımda önemli bir araç olarak görülmelidir. Yukarıda da bahsedildiği gibi bir medeniyetin bütün unsurları o milletin edebiyatının içerisinde.

Edebiyat toplumlarda şiir ve düzyazı olarak şekillenir. Bunu temelde yazılı ve sözlü edebiyat olarak ikiye ayırabiliriz. Humboldt'a göre dilde iki fenomen vardır: Şiir ve düzyazı. Her ikisi de aynı ereğe farklı yollardan giderler. Gerçeklik karşısında başka başka davranırlar. Şiir gerçekliği duyulur görünüşü içinde kavrar, düzyazı gerçeklikte kendisini yaşama bağlayan bağları araştırır. Şiir olarak dile gelmiş düzyazı hem düzyazının özneliliğini, hem şiirin niteliklerini kendi içinde taşır. Bazen şiirsel içerik, şiirsel biçime neden olur. Şair düzyazı ile başladığı şeyi dizelerle tamamlar. Bazen de şair düzyazı şeklini kullanabilir. Şair gerçek yaşamın ilişkilerine bağlı kalmak isteyerek gerçekte şiir olan yapıtı düzyazı şeklinde yazabilir. (Akt. Akarsu, 1998). Şiir de, düzyazı da ulusların ruhuyla şekillenir, nesilden nesile aynı ruhla aktarılır. O nedenle milletin ruhu, düşüncesi edebiyat aracılığıyla sonraki kuşaklarda şekillenir.

Edebiyat, Dil ve Kültür İlişkileri

Bir milletin dilinin ifadesinin en etkileyici bir biçimde şekillendiği alan edebiyattır. Edebiyat, milletin dilini, ruhunu yansıtır. Milletin dili de edebiyatın ana malzemesidir. Dilin inceliklerini, güzelliklerini ve dilin sanatını edebiyatta bulabiliriz. Yazarlar ve şairler herkesin gördüğü ve bildiği bir olayı, ustalıklar kullandığı dil aracılığı ile daha canlı ve etkileyici bir biçimde ortaya koyarlar(Güzel ve Torun, 2005). Dolayısıyla dilin yapısı ve analizi o dilin edebi ürünlerinden hareketle ortaya konur. Çünkü dil edebiyatla şekillenir ve hayat bulur, canlı ve yaşayan bir varlık haline dönüşür. Bir benzetme yapacak olursak edebiyatı beden, dili ise o bedenin ruhu olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Ruhun güzelliği bedeni yüceltir, bedenin güzelliği ise ruhu şekillendirir. Dolayısıyla dilin güzelliği edebiyatı yüceltirken, edebiyatın güzelliği gelecek nesilleri şekillendirir, dili zenginleştirir.

Dilbilimcilerin gramer araştırmalarında ilk başvurduğu kaynakların başında edebi eserler gelir. Zira dilin tüm kurallarıyla en geniş ifadesini bulduğu alan edebi eserlerdir. Bir şairin şiirlerinde dilin zarafetini, ses özelliklerini, ahengini ve sanatsal gücünü bulabildiğimiz gibi, bir yazarın romanlarında, hikâyelerinde de dilin anlatım özelliklerini, söz servetini, gramerini bulabiliriz. Nitekim Dede Korkut hikâyeleri, Karacaoğlan, Yunus Emre şiirleri, Türk destanları, Kutadgu Bilig gibi temel eserler üzerinde yapılan dil çalışmaları en güzel örnekleridir. Korkmaz da (2003) Dilin yalnız edebiyatı değil, edebiyatın da dili şekillendirdiğini; duygu ve düşüncüyü geliştiren ve şekillendirenin dil olduğunu, **ancak** dili geliştiren, yaygınlaştıran, zenginleştiren ve bir sanat eserine dönüştürerek daha etkili kılan vasıtanın da edebiyat olduğunu belirtmiştir. Herder için de dil yalnız edebiyatın bir ürünü değildir, aynı zamanda edebiyatın ve şiirin kendisidir. Humboldt'a göre bir ulusun entelektüel özellikleri yüksek bir düzeyde ulaşamaz, dil ruhtan yoksun olursa onda büyük bir düzyazı da doğamaz. Ama bazen düzyazı, dilde aynı gelişmeye yükselmeden, şiir yüksek bir dereceye çıkmış olabilir, ama dilin çevresi ancak bu ikisiyle birden tamamlanır(Akt.Akarsu, 1998). Bu bağlamda nasıl ki ruhu bedenden, bedeni de ruhtan ayrı değerlendirmesek dili ve edebiyatı da birbirinden bağımsız düşünemez, analiz edemez ve değerlendiremeyiz.

Dil ve edebiyat ile iç içe geçmiş diğer bir unsur ise kültürdür. Bu konuda birçok tanım yapabilir, birçok çıkarım elde edebiliriz. Dil ve edebiyat kültürü oluşturur ya da kültür dil ve edebiyatı ortaya çıkarır, geliştirir diyebiliriz. Diğer taraftan bunu bir tartışma konusu da yapabiliriz. Fakat bundan daha ziyade bu üç unsur arasındaki bağı değerlendirmek ve bunu kültür aktarımında, milli değerlerin şekillendirilmesinde değerlendirmek daha doğru olacaktır. Nitekim dil ve edebiyat kültürün nesilden nesle aktarılmasında ve milli ahlakın yaşatılmasında en önemli aracıdır, en büyük araçtır. Diğer bir deyişle dilin kültürü oluşturmaktan çok daha önemli bir misyonu vardır. Dil, edebiyat aracılığı ile o toplumun kültürünü nesilden nesile aktarır. Yani dil bir taşıyıcı vazifesi görür. Nitekim ortak değerlerin

bütünü, aynı zamanda o toplumda yaşayan insanların kültürünü oluşturmaktadır. Dil ve edebiyat da ortak değerlerden sadece ikisidir.

Kültürel değerlerin yeni nesiller tarafından özümsemesinde asıl unsur edebiyattır. Edebi eserler, kültürel değerlerin sonraki nesillere özümsetilmesinde uzun vadeli ve kalıcı bir etki yaratmaktadır(Güzel ve Torun, 2005).

Korkmaz (2003)'ün deyiimiyle çok etkili ve kalıcı bir kültür aracı olması bakımından edebiyatın diğer kültür eserleri arasında ayrıcalıklı bir yeri vardır. O halde milletin kültürü edebiyatına yansır. Edebiyatın temeli ise dildir. Bu nedenle, dil için de kültürün en önemli mirasçısıdır diyebiliriz.

Yukarıda belirtildiği gibi bir milletin kültürünü edebi eserlerinde bulabilmek mümkündür. Türk milletinin tarihi geçmişine bakıldığında edebi eserleri incelenerek kültürü hakkında yargıya ulaşmak hiç de zor değildir. Dede Korkut kitabındaki metinler incelendiğinde;

"Ünüm anlan begler, sözüm dinlen begler. Yata yata yanumuz ağırdı, turq turq belümüz kundi. Yôrtyelum begler, av avlayalum, kuş kuşlayalum, şığın geyik yıkalum. kaydalum, otagumuza düşelum, yeyelum içelüm, hoş geçelum."(Ergin, 1984)

Ya da manas destanına bakıldığında;

"Sıkılırsa kulan avlayalım,

Sıkılmazsa ordo atalım, çoram.."(Kaya, 2007)

Türklerdeki av kültürünü görmek mümkündür. Yahut Aksan(2003)'a göre eski Köktürk yazıtları incelendiğinde en çok rastlanan terimlerin *sü, sülemek, sünüşmek, kağan, ordu, asker* gibi savaş terimleri olduğu görülmektedir. Bu da o dönem Türk milletinin savaşlarla dolu bir yaşantısı olduğunu göstermektedir. Bu konuya aşağıda ayrıntılı olarak değinilecektir.

Tüm bunlar edebiyatın dilde hayat bulduğunu ve ulusun kültürünün dil aracılığı ile edebiyata yansıdığını göstermektedir. O halde edebiyat, dil ve kültür arasında birbirinden ayrılmayacak kadar sıkı bir bağ olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Ulus Karakterinin Analizi ve Edebiyat

Yeryüzünde geçmişten günümüze dek birçok topluluk gelip geçmiştir. Genel olarak bakıldığında insan türünün belirgin özellikleri vardır. Ancak bu özelliklerin hepsi her insan için geçerli değildir. Ya da aynı özellikler insanlarda bulunmasına rağmen bu özellikler kimilerinde daha baskın ve belirgin kimilerinde ise çok yüzeyseldir. İşte bu tür özellikler ve insan türünde bulunduğu konum insan topluluklarının tipik özelliklerini oluşturmaktadır. Bir topluluk için kesin hatlarla ayrılan özellikleri

sıralamak doğaldır ki mümkün olamamaktadır. Ancak o topluluğu belirten ve tanıtan baskın özelliklerden söz edilebilir.

Akarsu (1998)'ya göre belli bir ulusun karakteristik gelişmesini o ulusu kuran halkın tarihsel gelişmesi gösterir. Yani bireyde, diyalekte ve duygu biçiminde ayrı ayrı kökler, ayrı halk toplulukları, çeşitli göçlerin meydana getirdiği coğrafi karışma, hepsi birden o ulusu meydana getirir. Bununla birlikte her halk topluluğunun özellikleri vardır ve birbirlerine benzemezler. Bunlarda ortak olan yönler ulusun karakterini ortaya çıkarır. Böylece o ulusa özgü karakter meydana gelir.

Ulusların karakterini en iyi şekilde ortaya koyan da, sanat ve bilim yapılarında işlenmiş olan dildir.

Schleicher'e göre insanlığın ırklara ayrılmasında kafatası biçimi, saç rengi gibi dış görünüşler ayırıcı birer gösterge olarak alınmamalıdır, çünkü bunlar değişmez şeyler değildir. Bu ayrılımda dil temel olarak kabul edilmelidir. İnsanlığın dil üzerine dayanan bir bölümlenmesi en doğal bölümlenmedir. Buna göre ulusların karakterinin en net biçimde yansıdığı olgu dildir, ulusların karakteri dillerinde kendini gösterir. Dil de yazın alanında şekillenir. Dilin en güzel ifadesi edebiyattır. O halde diyebiliriz ki ulusların karakterini edebiyatlarında görebiliriz (akt. Kılıç, 2008).

Shaftesbury'e göre düşünce ruhu ancak gerçek sanatçı yapıtında dile getirir. Humboldt'a göre de dilin karakteri edebiyat ve bu edebiyata hazırlık dönemlerinde gelişir. Dillerin özel karakterleri vardır. Bir ulusta her türlü insan özellikleri bütün ayrıntılarıyla ortaya çıkar. Ama bu özellikler her ulusta ayrı biçimdedir (Akt. Kılıç, 2008).

Ulusal özelliklerin dile nasıl işlediğini göstermek için Humboldt, Yunan edebiyatını örnek olarak ele almaktadır. Ona göre Yunan edebiyatı yabancı yapıtları görmeden salt kendi içinde meydana gelmiş, tarihsel hareketlerle ulusal ruhun şekil almasıyla gelişmiştir. Yunan kavimleri savaşçıdır, ulusal canlılık gösteren bir özellikleri vardır. Bu ulusla canlılık dile ve ürünlerine de işlemiştir. Ancak İskender'den sonra yayılması kendini yenen ulusların egemenliği altına girmesiyle şiir yeteneğinin yükselmesine karşın ruh veren ilke ve onunla birlikte canlı ve kendi öz gücünün bolluğundan ortaya çıkan yaratmaları ölmüştür. Romalıların edebiyatla ilgileri ise yunanlılardan büsbütün farklıdır. Büyük özgün roma edebiyatı doğrudan doğruya ruh ve karakterden, yurt sevgisinden meydana gelmiştir (Akt. Akarsu, 1998).

Türk milletine bakıldığında bu baskın özellikler bilhassa edebi eserlerinde ve tarihi metinlerinde net bir şekilde görülmektedir. Pek tabi Türk milleti dünyanın en eski medeniyetlerinden biridir. Buna paralel olarak çok zengin, pek çok döneme ayrılmış yazılı ve sözlü ürünleriyle köklü bir edebiyata sahiptir. Diğer yandan çok zengin kültürel geçmişe sahip bir medeniyettir. Böylesi bir medeniyetin kültürel ve karakteristik özelliklerini birkaç edebi ürünü ile ortaya koymak elbette ki yeterli

olmayacaktır. Ayrıca sadece bu makale ile bu denli geniş bir edebiyatı değerlendirmek mümkün değildir. Bu nedenle Türk milletinin en baskın karakteristik özelliklerinin yer aldığı, Türk edebiyatının en önemli eserlerinden olan Göktürk Yazıtları, Dede Korkut Hikâyeleri, Manas destanı ve Kutadgu Bilig incelenmiştir. Bu eserlerde Türklerin “savaşçılık, hâkimiyet anlayışı, cesareti ve kahramanlığı, dürüstlük ve doğruluğu, aile ve akrabalığa verdiği önem, devletçilik ve teşkilatçılık özellikleri aranmıştır. Eserler hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır.

Türklerin bilinen ilk yazılı eseri niteliğinde olan Göktürk yazıtları ya da Bengü taşlar 8. Yüzyılda yine Türklerin ilk alfabesi olan Göktürk alfabesi ile taşlar üzerine yazılmış ve anıt olarak dikilmiştir. Yazıtlar Kültigin anıtı, Bilge Kağan anıtı ve Tonyukuk anıtı olmak üzere üç kitabeden oluşur. Yazıtlarda Türklerin birçok karakteristik özelliğinin yanı sıra hataları anlatılır ve Türk milletine ders çıkarması amacı ile öğüt verilir.

Dede korkut kitabı Türklerin ilk yurdu olan Asya’da yaşayışlarına ışık tutan hem bir ansiklopedik kaynak, hem de destansı bir ürün niteliğindedir. Dede korkut hikâyeleri batı Türklerinin temelini oluşturan Oğuzların batıya yerleşmelerine kadar süren hayat serüvenini içine alır (Ergin, 1984). Dede Korkut kitabı 15 ve 16. Yüzyıllarda yazıya aktarıldığı tahmin edilmekle beraber kim tarafından yazıya geçirildiği bilinmemektedir. Dede korkut hikâyelerinin günümüze ulaşan yazmalarından biri Dresden’de diğeri de Vatikan’da bulunmaktadır.

Manas destanı, en eski Türk kavimlerinden biri olan Müslüman Kırgızların Kalmuklar ve Çinlilerle olan mücadelelerini konu alan kahramanlık hikâyesidir. Destanın 11. Ve 12. Yüzyıllarda oluştuğu tahmin edilmekle birlikte 19. Yüzyılda Türkolog Raddloff tarafından derlenmiş ve külliyat olarak yayımlanmıştır.

İnceleyeceğimiz son eser olan Kutadgu Bilig “mutluluk veren bilgi” , 11 yy’de Yusuf Has Hacib tarafından kaleme alınmış ve Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Han’a sunulmuştur. Eser Karahanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Eserde adalet, mutluluk, akıl ve akıbet gibi 4 temel unsur 4 temel karakter tarafından sembolize edilir. 6645 beyitten oluşan eserin 3 nüshası bulunmaktadır. Herat’ta bulunan ve şu an Avusturya’da muhafaza edilen Herat nüshası, Mısır nüshası ve Türkmenistan’da Fergana nüshası TDK tarafından yeniden basılmış ve yayınlanmıştır.

Hakkında kısaca bilgi verilen bu eserlerde birkaç paragraf öncesinde de bahsettiğimiz savaşçılık, hâkimiyet anlayışı, devletçilik ve teşkilatçılık, aile ve akrabalığa verdiği önem, cesaret ve kahramanlık, dürüstlük ve doğruluk gibi Türklerin bazı karakteristik özellikleri aranmıştır. Bu doğrultuda makalenin de özünü oluşturan milli karakterin edebi ürünlere yansımaları, milletin karakter eğitiminde bu eserlerden faydalanılması konusu irdelenmiştir.

1. Savaşçılık

Aksan (2003) Köktürk yazıtlarında en fazla geçen kelimelerin sü, bodun, kağan, sülemek sünüş, sünüşmek, yağı olduğunu bunun da o dönem Türk milletinin yaşam tarzı ve savaşçı bir millet olduğunu gösterdiğini belirtmektedir. Köktürk yazıtlarında Türklerin savaşçı bir özelliğe sahip olduğunu görmek mümkündür;

Kırk yedi defa ordu sevk etmiş, yirmi savaş yapmış. Tanrı lütfettiği için illiyi ilsizleştirmiş, kağanlıyı kağansızlaştırmış, düşmanı tabi kılmış, dizliye diz çöktürmüş, başlıya baş eğdirmiş(Ergin,2001, doğu yüzü).

Yekûn olarak yirmi beş defa ordu sevk ettik, on üç defa savaştık. İlliyi ilsizleştirdik, kağanlıyı kağansızlaştırdık, dizliye diz çöktürdük, başlıya baş eğdirdik (Ergin,2001, doğu yüzü).

Yine bir başka Türk metni olan manas destanında da savaş motiflerini görmek mümkündür;

“Canım, yay okunun ulaşamadığı, çelik ucunun delemmediği, kasırganın tesir edemediği Akolpok'u üzerime ört. Nice savaşlarda giydiğim Akolpok'la kendimi avutayım, beni kem gözlerden korusun! Kanikem, Akolpok'a yayımı da asıver. Emanet canım çıkıncaya kadar namus için, milletimi korumak için Kakançin'i altüst ettiğimi hatırlayayım. Kanıkey, gökten inen beyaz keseyi kan içmedikçe kınına girmeyen kılıcımla birlikte asıver. Sırdaşım, düşmana uzattığımda ay gibi parlayan sırlı mızrağı elimin ulaştığı yere koyuver. Gözüm açık iken bununla teselli bulayım.” (Gülensoy, 2002)

Dede Korkut hikâyelerinin Kanturalı destanı bölümünde savaş motifleri Türklerin savaşçı özelliğine vurgu yapmaktadır;

“Kalkarak Kanturalı yerinden doğruluverdin

Yelesi kara cins atına sıçrayıp bindin

Ala gözlü yiğitleri yanına aldın

Arku beli Aladağı geceleyin aştın

Akıntılı görklü suyunu geceleyin geçtin

Kanlı kâfir eline geceleyin girdin

Kara boğa geldiğinde hurdahaş eyledin,

Kağan aslan geldiğinde belini büktün...”(Ergin, 1984)

Kutadgu Bilig de aynı şekilde savaşçılık özelliğine vurgu yapılmaktadır;

İranlılar onu Efrasiyab (Alp Er Tunga) diye anar

Bu Efrasiyab akınlarla ülkesine ülke katar

2. Hâkimiyet Anlayışı

Türklerim savaşıklık özelliğinden başka hâkimiyet anlayışını da edebi metinlerinde görmek mümkündür. Başlıca edebi eserlerinde geçen birçok bölümde hâkimiyet anlayışına vurgu yapılmaktadır. Kutadgu Bilig’de;

“Biri kınından çıkıp ülkeler sunar

Biri adını sanını dünyaya yayar”

“Büyük Tavgaç Buğra Han egemen oldu dünyaya

Ululasın onu tanrı her iki cihanda”

“Yiğit askerler hangi beyin yanında olursa

O da bey olarak sahip olur dünyaya”

“Dünya egemenliğine binlerce erdem gerekir

Egemen bu erdemle cihanı ele geçirir”

(Kara, 1991)

Manas destanında da kaybedilen toprakları geri alma ve hakimiyet kurma isteği Türklerin hakimiyet anlayışını yansıtmaktadır.

"Milletim, düşmanın gölgesinden korkup kızışmayalım. Beni han yaptınız, hanın sözünü dinleyiniz! Babalarımız düşmana kanını verse de topraklarını vermiş değildir. Çinliler topraklarımızı elimizden aldılar. Topraklarımızı geri alalım. Bunu yapamazsak Kırgız olmayalım. Şerefimizi koruyarak, intikamımızı, topraklarımızı aldıktan sonra Ala Dağ'a göç edelim." (Gülensoy, 2002)

Türk milletinin hâkimiyet anlayışının en belirgin görüldüğü metinleri hiç şüphesiz Göktürk kitabeleridir;

“üstte mavi gök altta yağız yer kılındıkta ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumin kağan, istemi kağan oturmuş...”

“dört taraf hep düşman imiş. Ordu sev ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tabi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmü...”(Ergin, 2001)

3. Devletçilik ve Teşkilatçılık

Türklerdeki devletçilik ve teşkilatlanma özelliği de diğer baskın özelliklerden biridir. Türkler hemen her çağda ve her durumda teşkilatlanmayı ve yeni bir devlet kurmayı bilmiştir. Bu da Türklerin bağımsızlığına çok düşkün olduğunu, teşkilatlanma yeteneğinin en üst düzeyde olduğunu göstermektedir. Göktürk yazıtlarında bununla ilgili olarak;

“pek teşkilatsız Göktürk öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş... Onun için ili öylece tutmuş tabii. İli tutup töreyi düzenleyivermiş.”(Ergin, 2001, Doğu yüzü, Orhun Abideleri)

“...yedi yüz er olmuş. Yedi yüz er olup ılsızlaşmış, kağansızlaşmış milleti, cariye olmuş, kul olmuş milleti, ecdadının töresince yaratmış, yetiştirmiş. Tölis, Tarduş milletini orada tanzim etmiş.”(ergin, 2001, doğu yüzü, Orhun abideleri).

“...köğmenin yeri, suyu sahipsiz kalmasın diye az Kırgız kavmini düzene sokup geldik. Savaşık... ilini töresini geri verdik. Doğuda Kadırgan ormanını aşarak milleti öyle kondurduk, öyle düzene soktuk...”(Ergin,2001, doğu yüzü).

Kutadgu Bilig’de ise devletçilik ve teşkilat kavramları ile ilgili olarak;

“Hizmetliler sayesinde beyler elde egemenliklerini

Hizmetliler sayesinde düzene koyarlar ülkelerini

Hizmetli canını feda ederek kılıcını sallar

Bu, ülkeye, illere kentlere yarar sağlar

Askerlerdir beylerin kanadının tüyü

Kanatsız kuş uçmaz ey beyler beyi

Askerlerle belirir beyin gücü

Askerlerle çözer beyler düğümü” (Kara, 1991, Kutadgu Bilig, 2968, 2999, 3005, 3006. beyitler)

Manas destanında devlet kavramı, bağımsızlığı kazanmak ve ülke kurmak önemli unsurlardır. Manas’ın birçok yerinde bu durumu belirten ifadeler yer alır. Bu ifadelerden birkaçı şöyledir;

“...Kırgız’ın malı var ama devleti yok”

“Günler geçti, yıllar geçti. Altay’daki Kırgızlar Kalmuk ile Mançuların arasında kalmasına rağmen tekrar canlandılar. Türk soydaşlarını bulup ilgi kurdular. Malları çoğalıp, kırk aile yetmiş aile oldu, ordu kurup hilâl işaretli bayrağını dalgalandırdılar ve düşmanı ürküttüler.”

"Ey milletim, hepimizin çektiği sıkıntıyı anlatmak istiyorum. Tanrı yardım ettiği için beli bükülen halkımız yeniden belini düzeltip kuvvetlendi. Köklerimiz yayıldı, dallarımız tomurcuk bağladı. Az da olsa askerimiz var”(Manas’ın çocukluğu)

“Manas, dokuz yıl benzeri bulunmayan han oldu. Manas tahta oturduktan sonra halkı muhtaçlıktan kurtuldu, bahadırı çoğaldı. Altay, Kazak, Türk, Uygur, Moğol ve komşu kabileler arasında itibar sahibi oldu. Kırgızlar onlardan kız aldılar, onlara kızlarını verdiler, onları ata bindirdiler, onlarla mal mülk değiştirdiler, kervan kurup ticaret yaptılar. Manas’ın tarlası

(toprağı) Altay'dan Kaşgar'a, Kaşgar'dan Tibet'e, Tibet'ten Samarkand'a ulaştı”(Gülensoy, 2002, Han Manasın zaferleri)

4. Aile ve Akrabalık

Türklerin kişilik ve karakterinde öne çıkan bir diğer kavram ise aile ve akrabalık bağlarının kuvvetliliğidir. Kutadgu Bilig’de Yusuf Has Hacib ailenin ve akrabalığın önemini özellikle belirtmektedir;

“kardeş ve akrabaya yakınlık göster; güler yüzlü büyüğün ve küçüğün gönlünü al. Akraba ve kardeşler ile barışmak; eş ve dostlar ile kaynaşmak lazımdır. Akrabaların birbirine candan yakınlık ve samimiyet göstermeleri ne güzel şeydir.”(Kara, 1991, 2, 1327, 3209, 3297. beyitler)

Manas destanında da akrabalık kavramı üzerinde çok sık durulduğunu görmekteyiz;

“Esen Han'ın dayandığı akrabaları idi. O zamanlar Kırk Hanlı Hitay padişahlığının ordugâhı, Kara Han, Alevke, Esen Han, Aziz Han adlı dört kardeş tarafından yönetilirdi. Onlar eski atalarından kalan küçüğün büyüğe, çocuğun babaya saygı göstermek gibi adetlerini bozmadan yaşatan, yurttan üzü yayılmış cesur Hanlar idi.”(Manas’ın çocukluğu, 1. bölüm)

“Manas, mertlik edip, bizi ölümden kurtardı. Ona tabi oluyoruz ve bizi akıyla yendi. Doğru söz söyledi ve hatamızı yüzümüze vurdu. Moğol yiğitleri ak gönüllüdür. Düşmanlardan çok çektik. Dost kim, düşman kim, akraba kimmiş öğrendik.” (Manas’ın çocukluğu, 2. bölüm)

“Kendiniz iyi niyetle isteyerek gelerseniz sizi yadırgamayız. Akraba olmaktan kaçmayız” dedi Manas liyakatiyle, “yediğimiz tuğ aynı, içtiğimiz su aynı olacaktır. Göğün altındaki toprakları dağıtmayalım, genişletelim. Bir halk olalım.” (Manas’ın çocukluğu, 2. bölüm)

(Gülensoy, 2002)

“Çaylağı eğiterek onu alıcı kuş yaptım, muhtelif kabilelere mensup kimseleri toplayıp canlandırdım! Akrabalarım az olsa da çevrem sağladı.” (Han Manas’ın zaferleri)

“Akrabalar saygıyla selamla görüştüler.” (Atların yurdunda 1. bölüm)

“Bahadır Manas Kökçö'nün yardım istediği için memnun oldu, akrabalık dostluktan da öte bir şey dedi.” (Atların yurdunda 1. bölüm)

“Manas akrabalarımı buldum diye, müjde verdi babası Cakıp Han'a.” (Atların yurdunda 2. bölüm)

Dede Korkut’ta ise aile kavramı çok önemlidir. Bir yuva kurulmasının yanında çocuk o yuva ve karı-koca için en önceliklidir;

“hanlar hanı Bayındır han, yılda bir kez şölen verip Oğuz beylerini konuk ederdi. Yine bir gün şölen verip attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kestirmiş. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağ kurdurmuş. Oğlu olan ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun. Kimin ki oğlu kızı yok kara otağa kondurun. Altına kara keçe döşeyin. Kara koyun yahnisinden önüne getirin. Yerse yesin, yemezse dursun, gitsin. Oğlu kızı olmayanı Allah Teâlâ lanetlemiştir, biz de lanetleriz, demiş.”(Ergin, 1984, Dirse Han oğlu Boğaç Han destanı).

5. Cesaret ve Kahramanlık

Türk milletinin cesareti ve kahramanlığı ise edebi eserlerine en çok yansıyan özelliklerinden biridir. Kitab-ı Dede Korkut'ta Bamsı Beyrek, Kanturalı gibi kahramanlar ve bunların cesareti destansı bir biçimde anlatılır. Boğaç han destanında boğaç han yeni doğmuştur. Adı konmadan bir boğayla dövüşür ve boğayı öldürür;

“bu oğlan cenk etmiştir

Bir boğa öldürmüştür senin oğlun

Adı Boğaç olsun

Yaşını Allah versin.”

Kanturalı destanında;

“Ne söylersin canım baba

Bu kadarcık işten korkan yiğit mi olur

Alp ere korku vermek ayıp olur...”

“Kalkıp yerinden doğrulan

Yiğit sen ne yiğitsin? Yelesi kara cins ata binen

Yiğit sen ne yiğitsin?

Gafillice başlar kesen

Destursuzca benim düşmanıma giren

Yiğit sen ne yiğitsin...”

(Ergin, 1984)

Kutadgu Bilig’de Buğra han’ın kahramanlığı ve yiğitliğinden söz eder;

“Dünya hizmet için böyle hazırlandı

Düşman boyun eğdi, ortadan kalktı

Dünyaya yayıldı hakanın adı

Onu görmeyenlerin aklı şaştı..."

(Kara, 1991)

Manas destanında kahramanlık ve cesarete vurgu yapılır;

"İtaat eden halka kılıcımızı tığını göstermeyelim! Yağma etmekle sevinmeyelim. Erenler, aklınız başınıza gelsin. Onlar bize açgöz, yırtıcılar demesin. Bayrağı inip, dalı kırılan halka teşkilatlanmış halk olarak yiğitliğimiz ile iyiliğimizi de, akıllı olduğumuzu da gösterelim!" dedi Manas."

"Manas'ın yönettiği altı yüz kişilik ordu dağ geçidinin ağzında Neskara'nın önünü kesti. Birden bire çıkan toplu haldeki ordu, Neskara'nın altı bin dört yüz askerini şaşkına çevirdi, onlar arkalarına bile dönmeden kuşatıldı..."(Gülensoy, 2002)

Göktürk kitabelerinde Türklerin cesareti ve kahramanlığı ile ilgili olarak;

"...pek teşkilatsız Gök Türk öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku yine bilgiliymiş tabii, cesurmuş tabii. Beyleri de milleti de doğruymuş. "

"...tanrı kuvvet verdiği için babam kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş..."

"amcam kağan oturduğunda kendim Tarduş milleti üzerinde şad idim. Amcam kağan ile doğuda Yeşil nehir, Şantung ovasına kadar ordu sevk ettik. Batıda demir kapıya kadar ordu sevk ettik. Köğmeni aşarak Kırgız ülkesine kadar ordu sevk ettik. "

"...Türk, Oğuz beyleri, milleti iştin: üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti ilini töreni kim bozabilecekti...", (Ergin, 2001) metinlerini görmek mümkündür.

6. Dürüstlük ve Doğruluk

Türk milletinın dürüstlüğe, saflığa ve doğruluğa önem verdiği, dürüstlüğün Türk milletinın karakterinde belirgin bir özellik olduğunu edebi eserlerine bakarak anlamak çok da zor değildir. Manas destanında dürüstlük ile ilgili olarak;

"Dürüst deden Nogoy, Esen Han'la yapılan savaşta yüreğine mızrak saplandığı için can çekişirken, oğullarına, halkına acı acı ağlayarak şöyle vasiyette bulunmuştu: "İyi niyetli yiğitlerim, köklü halkım..."

"Akıllı Koşoy yaşlılığa boyun eğmedi. O kadar dayanıklı idi ki, hala delikanlı gibi gözüküyordu. Önceki karakterinden, yiğitliğinden, dürüstlüğünden hiçbir şey kaybetmemişti."

"Ben bütün ahaliden değil. Gözü dönmüş hanın davranışından, yaltakçı beylerden, iftiracı rahiplerden, kurnazlardan, gene beni anlamayan babamdan memnun değilim. Onlar putlara

tapındıktan sonra pak insan olmaları gerekirdi. Her halde bu putlarının elinden bir şey gelmiyor. Ben ona tapınmayacağım, vazgeçtim ondan. Babam gibi, Esen Han gibi, beyler gibi olmak istemiyorum. Türklerin, Kırgızların âdetleri dilleri, ruhu dürüst halk imiş, bana yakın geliyor. Beni Türk oğlu, Kırgız yapın. Ben buna zorla değil, Tanrıyı yüreğimde hissederek, hayır dileğimle gireyim. Bunu babama, anneme anlatacağım, hakikati söyleyeceğim" dedi Almambet."

"Beni dinle baba! Ben Türklerin ve Kırgızların dinine girdim, baba. Onlar dürüst sözlü, temiz kalpli, edepli, ahlaklı, yiğitleri namuslu, dindar, ilim ve irfan sahibi halk imiş."

"Temiz, saf dürüst olan Manas akrabasına misafir olup, iltifatını görüp gönlünü açmak için hazırlandı."(Gülensoy, 2002)

Dede korkut hikâyelerinde;

"ölüm vakti geldiğinde, temiz imandan ayırmayın. Tanrı seni namerde muhtaç etmesin..."(Ergin, 1984)

Kutadgu Bilig’de de dürüstlüğe ve iyiliğe vurgu yapılır. Dürüstlük Türk milleti için önemli bir kavramdır.

"kazanmak istiyorsan her iki dünyayı

iyilik etmektir bunun tek çaresi"

"eğer kendin iyilik bulmak istersen

Başka söze gerek yok yürü iyilik et sen"

"gayret et doğruluk yolundan hiç şaşma

Yararlanmasını bil, gençliğini boşa harcama"

"dürüştü kendisi, davranışı düzgündü

Sözü doğru, gönlü ile gözü zengindi."

"gösterişli, yüreği pek, dürüst biriydi

Bu davranışı onu günden güne yükseltti"

(Kara, 1991)

Göktürk kitabelerinde yer alan şu metinlerde Türk milletin dürüst olduğunu, hilekâr ve aldatıcı olmadığını anlıyoruz;

"...bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku bilgili imiş tabii. Beyleri de milleti de doğru imiş..."

“...Çin milleti aldatıcı olduğu için, sahtekâr ve hilekâr olduğu için, küçük kardeşi ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için...” Bu bölümde Çinlilerden bahsederken hileci ve dürüst olmadığını belirtmektedir. Sahtekârlıkla ve yalancılıkla Türkleri tuzağa düşürdüklerinden bahsetmektedir. Bu durum Türklerin dürüst ve saf olduğunu göstermektedir (Ergin, 2001)

Ana Dili Eğitiminde Edebi Ürünlerin Kullanılması Yolu İle Ulusun Karakterinin Şekillendirilmesi

Edebiyatın ulusların karakteristik özelliklerini belirlemesinin yanında ulus karakterinin şekillenmesindeki rolü yadsınamaz. Bir milletin edebiyatı, o milletin ruhunu, geçmişini, inançlarını, değerlerini kısacası tüm manevi özelliklerini taşır. Geçmişten gelen bu manevi özellikler gelecek nesillere edebiyat aracılığı ile aktarılır.

Edebiyat, hangi devirde olursa olsun bağımsızlığa ulaşılması; her zaman ülkenin kültürel ve manevi hayatında yenilenmeye, bireylerde milli şuur kavrayışının keskinleşmesine, tarihi olarak büyüüp gelişmeye olan ilginin artışına, milli örf ve adetlerin canlanıp yenilenmesine öncülük eder(Asanaliyevna, 1999).

Bir milletin kaderini derinden etkileyen olayların edebi eserlerden öğrenilmesi, yetişmekte olan nesiller üzerinde daha etkili ve öğretici bir şekilde tezahür edebilir(Güzel, 2005). Bu bağlamda edebiyat eğitimi aynı zamanda bir kültür aktarım süreci, ahlak ve milli benlik gelişimi süreci olarak da tanımlanabilir. Daha önce de belirtildiği gibi edebi ürünler aynı zamanda dil ve kültür özelliklerinin doğrudan yansıdığı milli vesikalardır.

Türk edebiyatı çok eski tarihlere dayanan çok geniş sahalara yayılan ve çok zengin bir muhteviyata sahip bir edebiyattır. Güzel (2005)'e göre Türk halk edebiyatına ait ninni, mani, türkü, destan, atasözü, masal, derleme, deyim, hikâye vb. türlerin çocuklara öğretilmesiyle hem çocuğun hayal dünyası gelişir, hem de doğruluk, güzellik, adalet, yardımseverlik, hayvan sevgisi gibi kavramları özümsemesi kolaylaşır. Nitekim türler açısından çok zengin ve muhteva açısından çok çeşitli olan sözlü edebiyat eserleri, halkın karakterini, hayat felsefesini, eğitim-öğretim mevzularını, yaşama kurallarını, edep ve ahlak kültürünü, ideolojisini yansıtmaktadır(Asanaliyevna, 1999). O halde edebiyat eğitimi aynı zamanda ana dili eğitimidir. Nitekim ilk yaşlardan itibaren söylenen ninniler, anlatılan masallar, tekerlemeler, şiir ve maniler aynı zamanda ilk ana dili öğretim sürecidir. Bununla beraber yalnızca ana dili eğitimi değil kültür aktarımı ve milli benliğin gelişmeye başladığı süreçtir.

Ana dili kazanımı, anne karnında başlayan ve örgün eğitim sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Bu süreç salt dil eğitimi değil dille beraber ve dile bağlı olarak hayal dünyasının gelişip zenginleştiği, düşünme ve çıkarım yapabilme becerisinin kazanıldığı, kendini ifade edebilme

yeteneğinin geliştiği çok önemli bir dönemdir. Bu nedenle bu dönem başarılı, sağlıklı ve karakterli bireylerin yetişmesi açısından son derece önemlidir.

Büyükler daha doğumunda itibaren çocuğa masallarla, mani ve ninnilerle kültürel ve ahlaki öğeleri edindirmeye çalışmışlardır. Aşağıdaki ninni bahsedilen değerler açısından son derece isabetli bir örnektir. Zira ninnide ilim öğrenmenin önemi vatan millet sevgisi vurgulanmaktadır:

Benim yavrum gülecek,

Gülüp de güzel olacak,

İlim, irfan öğrenecek

Vatana millete hayırlı olacak,

Ninni benim kuzum ninni!

Eee eee eee

(Demir, 2010)

Okul öncesi dönemden itibaren ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde ana dili eğitiminde kullanılan edebi metinler ve diğer edebi türler aynı zamanda karakter eğitimi için de son derece önemlidir. Bir nevi dil ve karakter eğitimi, değerler eğitimi bir arada gerçekleşir. Dil ve değerler eğitimi birlikte düşünülebilir. Bu doğrultuda bu süreci okul öncesi dönem, ilkokul – ortaokul ve lise olmak üzere 3 ayrı dönemde değerlendirebiliriz. Bu dönemlerde klasik ürün inceleme ve değerlendirmenin yanında yazılı ve sözlü anlatım çalışmaları ve görsel yöntem kullanılmalıdır. Zira günümüzde hemen hemen bütün okullarda akıllı tahta teknolojisi kullanılmaktadır.

Ana dili eğitimi sürecinde özellikle okul öncesi dönemde kullanılan en önemli materyaller bilmeceler, tekerlemeler ve hikâyelerdir. Çocuğun yaşına ve zekâsına uygun eserlerin kullanılması ana dili becerisinin gelişimi açısından son derece önemlidir. Türk edebiyatı bu bakımdan son derece zengindir. Sözlü edebiyat döneminden bu yana günümüze ulaşan hikaye, mani, ninni ve masallar Türklerin çocukların dil ve benlik gelişimi konusuna da son derece önem verdiklerinin en önemli kanıtıdır. Günümüzde ilk aile eğitiminden sonra okul öncesi eğitimle birlikte çocuğun dil ve kişilik gelişimi çeşitlik etkinlikler ve materyaller yolu ile kazanımı sağlanır. Bu doğrultuda ahlaki gelişimi için değerler eğitimi yoluyla evrensel insani özellikler çocuğa kazandırılmaya çalışılır. Değerler eğitimi okul hayatı boyunca devam eder. Değerler eğitimi özellikle okul öncesi dönemde hikâye ve drama yoluyla verilmeye çalışılır. Dolayısıyla edebiyat değerler eğitiminin en önemli kaynağıdır. Hiç şüphesiz Türk kültürünü ve manevi değerlerini özünde barındıran yüzlerce edebi eser eğitim sürecinde kullanılabilir ve kullanılmaktadır. Ancak Bu makalede hepsini örneklendirmek mümkün değildir. Dolayısıyla bu çalışmada hem tarihi hem de edebi açıdan en önemli eserler el alınmıştır.

Değerler eğitimi ve Türk edebi ürünleri konusunda Özbay (2011) ve Tekşan'ın (2012) yaptığı çalışmalar bu eserlerin özellikle değerler eğitimi konusunda ne kadar önemli ve etkili olduğunu ortaya koymaktadır. “Dede Korkut hikâyelerinin Türkçe öğretimi ve değerler aktarımı açısından önemi” adlı çalışmasında Özbay (2011) 20 başlık altında 190 değer tespit etmiştir. Tekşan (2012) ise “Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig’in kullanımı” adlı çalışmasında bağımsızlık, özgürlük ve vatanseverlik dışında bütün değerleri barındırdığını tespit etmiştir. Tabi ki bu makalede evrensel değerlerden çok daha fazlası, bir ulusun ahlaki ve karakter gelişimi üzerinde durulmaktadır. Bireyin, ait olduğu milletin kültürel ve karakteristik özelliklerinin farkına varması, bu değerleri özümsemesi ve karakterinin bu değerler üzerinde şekillenmesinden bahsedilmektedir. Bu süreçte ilk olarak türk tarihini, karakterini yansıtan en değerli eserleri belirlenmeli ve bir havuz oluşturulmalıdır. Bu eserler uzman bilim adamlarından oluşan bir komisyon tarafından okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde sadeleştirilmelidir. Bu eserlerden hareketle istenilen değerler okuma, dinleme ve anlama çalışmaları ile birlikte yazılı ve sözlü anlatım yöntemleri ile de öğrenciye kazandırılmalıdır. Bununla birlikte görsel yöntemler mutlaka kullanılmalıdır. Gerek çizgi film, gerek belgesel gerekse de sinema filmi yolu ile eğitime aktarılmalıdır. Amerika köklü bir tarihe ve millet kültürüne sahip olmamasına rağmen sinema endüstrisini aktif bir şekilde kullanarak bir Amerikan kültürü, kahraman bir millet algısı oluşturmaya çalışmış bununla beraber tüm dünyaya oluşturduğu bu yapay kültürü empoze etmeye çalışmıştır. Türk milleti dünya tarihinin en köklü, eski ve en büyük medeniyetlerinden biri olmasına rağmen bu alanda gereği kadar etkin olamamıştır. Günümüzde yavaş yavaş bu eserlerimiz çizgi filmlere aktarılmakta ve çocuk kanallarında gösterilmektedir. Ancak bunun daha organize ve daha profesyonel bir şekilde yapılması ve eğitimde aktif bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Dede korkut hikâyeleri ve manas destanı okul öncesi dönemde hem çizgi roman hem de sadeleştirilmiş hikayelerle çocuklara aktarılmalıdır. Bu dönemde çocuklara hikayeler okunarak ana fikir çıkarmaları istenir. Makalede örneklendirdiğimiz değerler ana fikir çıkarma yoluyla çocuklara kazandırılabilir. Bunun yanında hikayeleri yarım bırakarak çocukların tamamlaması istenir. Bu şekilde kazandırılmak istenen değer en etkili biçimde verilebilir. Diğer yandan boyama kitabı şeklinde dizayn edilerek çocukta görsel hafıza oluşturulabilir ve bilinçaltında yer etmesi sağlanabilir. Bu yolla ilerleyen dönemde çocuğun hayal dünyasında canlandırması ve hikayesiyle bütünleştirmesi sağlanabilir. Drama çalışmaları ile bu süreç desteklenebilir. Örneğin Kutadgu Bilig’de adaleti temsil eden Kün Toldı, mutluluğu temsil eden Ay Toldı, akli temsil eden Ödgülmüş ve hayatın sonunu temsil eden Odgurmuş okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise seviyesine uygun olarak sadeleştirilip drama çalışmaları ile hedeflenen değerler kazandırılabilir.

İlkokul, ortaokul ve lise seviyesinde dinleme-anlama, konuşma ve drama etkinliklerinin yanında yazma etkinlikleri de kullanılarak istenilen değerler kazandırılabilir. Tekşan’ın (2010) “kültür

aktarımında yazılı anlatımın rolü” başlıklı makalesinde uzun uzadıya değindiği gibi dikte çalışması, not alma, özet çıkarma, yeniden yazma, sıraya koyma, yer değiştirme, devam ettirme, sıraya koyma, çerçeveyi doldurma, yeniden yaratma, kelime ağları oluşturma ve resim kullanma etkinlikleri ile yazılı anlatım çalışmaları yaptırılabilir.

Göktürk metinleri dinleme-anlama ve okuma-anlama etkinlikleri ile analiz edilebilir. Diğer şekilde metinler hikâye olarak uyarlanabilir. Göktürk metinleri Türk milletinin hedefleri, kurduğu devletler, hâkimiyet alanı, yönetimde ve uluslararası ilişkilerde yaptığı hataları belirtmesi yönüyle tarihi bir vesika, gelecek nesillere yol göstermesi açısından bir öğüt niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla sosyal bilgiler, tarih ve Türkçe derslerinde çeşitli etkinliklerle barındırdığı değerler kazanıma dönüştürülebilir.

Sonuç

Edebiyat bir ulusun kütüphanesidir. Bir millet hakkında tarihi yargılara ulaşmak istiyorsak, milletin karakterini, kültürünü ve ahlakını analiz etmek istiyorsak edebiyatını incelemek yeterlidir. Bununla birlikte edebiyat bu değerlerin aktarımında da en önemli araçtır. Bu aktarım sürecinde edebi ürünlerin kullanılması çocuğun doğumundan itibaren başlar ve örgün eğitimin sonuna kadar devam eder. Yine bunun yanında ana dili kazanımında da en önemli araç edebiyattır. Dolayısıyla edebiyat hem kültürel ve ahlaki değerlerin aktarımında hem de ana dili eğitiminde başlıca araçtır.

Edebiyat eğitimi tüm bu işlevlerin yanında bir diğer önemli işleve daha sahiptir ki o da ulusun milli ve manevi değerler üzerine şekillendirilmesidir. Özellikle kültür emperyalizminin gelişen teknolojiye bağlı olarak çok hızlı boyutlara ulaştığı günümüzde milli ve manevi değerlerini kaybetmemiş, tarihini bilen ve tarihinden ders çıkaran nesiller yetiştirmeyi hedefliyorsak bireyin ilk yaşlarından itibaren başvuracağımız en önemli kaynak milletin kendisine ait olan edebiyatıdır. Yazı boyunca da belirtildiği gibi dil bir toplumu millet yapan, bir arada tutan, kendi özellikleriyle ve özgür düşünmesini sağlayan en önemli unsur olduğuna göre bu dilin öğretilmesi, aktarılması da bu dilin ve bu dile sahip milletin kültürel değerlerinin yansıdığı edebi ürünleri yoluyla olmalıdır. O halde dil ile birlikte karakteri ve manevi değerleri de istenilen yönde geliştirilebilir.

Okul öncesi dönemden başlanılarak ilk –ortaokul ve lise dönemlerinde seviye seviye günümüz Türkçesine aktarılan edebi ürünler okuma, dinleme, konuşma, yazma ve drama etkinlikleri ile birlikte çizgi film ve sinemaya uyarlanarak öğrenciye verilmeli içinde barındırdığı kültürel, ahlaki ve karakteristik değerler öğrenciye kazandırılmalıdır. Bu yolla bireylerin kendi öz kültürüne sahip, istenilen değerleri özümsemiş bir şekilde yetiştirilmesi hedeflenmelidir. Ayrıca bunun yanında Kutadgu Bilig ve Göktürk metinleri ortaöğretimde başlı başına bir ders olarak okutulabilir.

Kaynaklar

- Akarsu, B. (1998). *Dil-Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Asanaliyevna, N. (1999). *Gençlerin Sosyal Yönden Şekillenmesinde Halk Edebiyatından Faydalanmanın Yolları ve Şekilleri*, Ankara
- Demir, N.ve Demir, F.(2010), *Türk Ninnileri*, Ankara: Sarkaç Yayınları.
- Ergin, M. (1984). *Dede Korkut Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Ergin, M. (2001). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Güleç, H. (2004). *Dede Korkut Hikâyelerinden İki Hikâyede Doğu Anadolu Türklerine Ait Karakteristik Özellikler*, Ankara
- Gülensoy, T. (2002). *Manas Destanı, Türkiye Türkçesiyle*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Güzel, A. ve Torun, A. (2005). *Türk Halk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları
- Kara, M. (1991). *Kutadgu Bilig’de Aile*. Türk Aile Ansiklopedisi. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu
- Karahan, A. (1992). *Türk Kültürü ve Edebiyatı*. İstanbul: M.E. B Yayınları
- Özbay M.ve Tayşi E. (2011). *Dede Korkut Hikayelerinin Türkçe Öğretimi ve Değerler Aktarımı Açısından Önemi*, Ankara: Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, Cilt:1, Sayı:1,
- Özcan, H. (2008). *Halk Edebiyatı Metinlerinde Çocuk Edebiyatına Kaynak Olması ve Örneklem Olarak Dede Korkut Hikâyeleri*, Turkish Studies. İstanbul
- Silahdaroğlu, F. (1996). *Günümüz Türkçesi ile Kutadgu Bilig*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Tekşan K. (2010). *Kültür Aktarımında Yazılı Anlatımın Rolü*, Türklük Bilimi Araştırmaları, 27, 595-619. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tubar/article/view/5000073055>